

STANDARDY KOMPETENCJI ZAWODOWYCH NAUCZYCIELI

RÓŻNORODNE KLASYFIKACJE TERMINU KOMPETENCJE

Definicje o charakterze instrumentalnym nazywają kompetencje umiejętnościami, sprawnościami lub zdolnościami, z zaznaczeniem, że te umiejętności, sprawności i zdolności są wyższego rzędu, że są złożone i że predysponują człowieka do skutecznego wykonywania powierzonych zadań, rozwiązywania problemów i pokonywania trudności¹.

Definicje integratywne, zwane też kompleksowymi, prezentują kompetencje jako dyspozycje złożone, stanowiące splot: wiedzy, umiejętności, postaw, a niekiedy też motywacji i wartościowania. Takie rozumienie kompetencji, daje szansę całościowego ujęcia udziału nauczyciela we wspólnocie szkolnej i grupie klasowej jako źródła nabywanych i urzeczywistnianych kompetencji. Pozwala patrzeć na nauczyciela w wymiarze wielu jego dyspozycji ujawniających kompetencję oraz umożliwia traktowanie osiągania kompetencji jako procesu.

Definicje o aspekcie emocjonalno - normatywnym podkreślają zależność kompetencji od przekonań, a tym samym informują o znaczeniu postawy jako składnika kompetencji i traktują kompetencje jako dyspozycje charakteryzujące podmiot działań².

¹ M. Śniadkowski, Kompetencje animacyjne nauczyciela szansą w oddziaływaniu wychowawczym, w: M. Gwoździcka - Piotrowska, A. Zduniak (red.), Edukacja w społeczeństwie ryzyka. Bezpieczeństwo jako wartość, Poznań 2007.

² Tamże.

Komitet Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk (Denek 1998) opracował **standardy kompetencji zawodowych nauczycieli współczesnej polskiej szkoły**. Wyszczególniono 5 grup kompetencji nauczycielskich, ujętych w postaci operacyjnej:

I. **Kompetencje pragmatyczne**, charakteryzujące się skutecznością nauczyciela w planowaniu, organizowaniu, kontroli i ocenie procesów edukacyjnych.

Nauczyciel umie:

- opracować ogólną koncepcję pracy z klasą i pojedynczym uczniem oraz współpracy z rodzicami,
- rozpoznawać właściwy stan wiedzy ucznia oraz określić czynnik organizujący poznanie nowych wiadomości,
- zoperacjonalizować ogólne cele kształcenia i wychowania oraz zaprogramować treści kształcenia dla ich osiągnięcia,
- posłużyć się podstawowymi elementami warsztatu dydaktycznego (w tym: metodami, formami organizacyjnymi nauczania i pracy uczniów na lekcji, dobierając je odpowiednio do realizacji celów i warunków kształcenia),
- wywołać i podtrzymać pozytywną motywację uczniów do rozwoju,
- opracować i posłużyć się różnymi metodami, formami, środkami poznawania, kontroli, analizy i oceny osiągnięć ucznia,
- zinterpretować i ocenić osiągnięcia uczniów na tle ich indywidualnych możliwości,
- ustalić przyczyny niepowodzeń pedagogicznych i zaproponować formy ich likwidacji,
- rozpoznać typowe formy zaburzeń rozwoju i skierować ucznia po odpowiednią formę pomocy,
- dokonać oceny skuteczności własnej pracy i zaproponować jej korektę,
- zaplanować własną koncepcję doskonalenia i samokształcenia zawodowego.

II. **Kompetencje współdziałania**, charakteryzujące się skutecznością zachowań prospołecznych i sprawnością działań integracyjnych nauczyciela.

Nauczyciel przejawia je, gdy:

- rozumie (związki między postawą zawodową i własną charakterystyką osobowościową, preferowanym przez siebie stylem interakcyjnym a procesami społecznymi w klasie),
- preferuje (reguły odpowiedzialności nad normami posłuszeństwa w kontaktach międzyludzkich i umie działać zgodnie z tą preferencją),
- potrafi rozwiązywać sytuacje konfliktowe przez negocjowanie i kompromis,

- wyzwala i spożytkowuje inicjatywę wychowania doceniając jego możliwości podmiotowe i ukierunkowuje je na uczenie się we współpracy,
- nawiązuje i umie podtrzymać kontakt z wychowankiem, stosując różne techniki,
- opracowuje i wdraża autorską koncepcję kształcenia integracyjnego,
- potrafi kształtować postawy społeczne swoich uczniów.

III. **Kompetencje komunikacyjne**, wyrażające się skutecznością zachowań językowych w sytuacjach edukacyjnych.

- nauczyciel posiada wiedzę o komunikowaniu interpersonalnym,
- umiejętność słuchania wychowanków i empatycznego rozumienia intencji i treści ich wypowiedzi,
- nauczyciel potrafi myśleć dialogicznie i rozwijać tę zdolność u swych wychowanków,
- nauczyciel umie wykorzystać rozmaite techniki dyskusyjne oraz język niewerbalny w porozumiewaniu się edukacyjnym,
- komunikować ucznia i uczyć innych tej sztuki,
- rozumiejąco akceptować zróżnicowanie kodu językowego swych wychowanków i wykorzystać dla rozwoju dziecka,
- wzbudzać wrażliwość językową wychowanków, osłaniając wartości dziedzictwa kulturowego i funkcje języka jako narzędzia myślenia i porozumiewania się,
- dostosować styl kierowania pracą uczniów do stopnia ich rozwoju i dojrzałości,
- nauczyciel doskonali poprawność, czytelność i prostomyślność własnych zachowań językowych (etyka mowy).

IV. **Kompetencje kreatywne**, charakteryzujące się innowacyjnością i niestandardowością działań.

Nauczyciel umie:

- uzasadnić preferencje czynności na rzecz stymulowania procesów rozwojowych ucznia (rozwój zainteresowań, umiejętności uczenia się) nad czynnościami nauczania,
- działać z tą preferencją,
- wyzwalać kreatywność zachowań i samodzielność myślenia w procesach edukacyjnych,
- posłużyć się technikami badawczymi w rozpatrywaniu zjawisk pedagogicznych i tworzeniu wiedzy podmiotowej,
- myśleć krytycznie i stymulować rozwój tego rodzaju myślenia u uczniów,
- posłużyć się technikami twórczego rozwiązywania problemów.

V. **Kompetencje informatyczno-medialne**, polegające na sprawnym korzystaniu z nowoczesnych źródeł informacji.

Nauczyciel zna i umie:

- język obcy, „język komputera”,
- wykorzystać technologię informatyczną do wspomagania własnych i uczniowskich procesów uczenia się (np. umie korzystać z bazy danych, Internetu, poczty elektronicznej),
- tworzyć własne programy edukacyjne i udostępniać je w sieci³.

Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, bazując na powyższym opracowaniu, określiło w rozporządzeniu kompetencje, które musi nabyć nauczyciel w toku studiów wyższych zawodowych, wyższych magisterskich oraz podyplomowych.

Zestaw niezbędnych w zawodzie nauczycielskim kompetencji określa Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 roku, w sprawie standardów kształcenia nauczycieli. Wskazuje ono, iż przygotowanie do zawodu nauczyciela powinno prowadzić do nabycia kompetencji w zakresie:

- 1) dydaktycznym;
- 2) wychowawczym i społecznym - związanym z umiejętnością rozpoznawania potrzeb uczniów oraz zdolnością do współpracy w relacjach międzyludzkich;
- 3) kreatywnym - wyrażającym się zdolnością do samokształcenia, innowacyjnością i niestandardowością działań w powiązaniu ze zdolnościami adaptacyjnymi, mobilnością i elastycznością;
- 4) prakseologicznym - wyrażającym się skutecznością w planowaniu, realizacji, organizowaniu, kontroli i ocenie procesów edukacyjnych;
- 5) komunikacyjnym - wyrażającym się skutecznością zachowań werbalnych i pozawerbalnych w sytuacjach edukacyjnych;
- 6) informacyjno-medialnym - wyrażającym się umiejętnością posługiwania się technologią informacyjną, w tym jej wykorzystywaniu w nauczaniu przedmiotu (prowadzeniu zajęć);
- 7) językowym - wyrażającym się znajomością co najmniej jednego języka obcego w stopniu zaawansowanym⁴.

³ Szempruch J., Pedagogiczne kształcenie nauczycieli wobec reformy edukacji w Polsce. Rzeszów 2000, s.123

⁴ Standardy kształcenia nauczycieli, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 roku